

Господарське право, господарсько-процесуальне право

УДК 346.34

Андрухів Євгенія Михайлівна

аспірантка

Львівського державного університету внутрішніх справ

Andrukhiv Yevheniia

Graduate Student of the

Lviv State University of Internal Affairs

Науковий керівник:

Мелех Любомира Володимирівна

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри господарсько-правових дисциплін.

Львівський державний університет внутрішніх справ

**ДОГОВІР ЕНЕРГОПОСТАЧАННЯ У ГОСПОДАРСЬКИХ
ПРАВОВІДНОСИНАХ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ
ENERGY SUPPLY CONTRACT IN ECONOMIC LEGAL RELATIONS
IN TODAY'S CONDITIONS**

Анотація. Для розвитку кожної країни надзвичайно важливим є надійно врегульоване та стабільно функціонуюче енергопостачання, оскільки саме воно напряду впливає на економічний розвиток держав, поліпшення якості життя, соціальну стабільність, технологічний розвиток, інфраструктуру та ін. Від нього безпосередньо залежить промисловість, сільське господарство, транспорт, впровадження новітніх технологій, інновацій, водопостачання, опалення, освітлення житлових приміщень, рівень зайнятості, загальний стан задоволення населення і т.д.

Враховуючи вищенаведене, можна зробити короткий висновок, що саме завдяки налагодженій системі енергопостачання, яка

напрацьовувалася роками у всьому світі, світ зміг досягнути того процвітання та комфорту для існування людини, який ми можемо спостерігати станом на сьогодні.

Відтак, важливим питанням на яке країни звертають увагу це якісне правове регламентування енергопостачання з метою налагодження його стабільної наявності. Україна не виняток у такому питанні і теж має відповідні законодавчі акти, що спрямовані на урегулювання завдань, які виникають на цьому полі розвитку держави. Одним із великих кроків України у сфері забезпечення регулювання енергопостачання між її суб'єктами є наявність договірних відносин, зокрема наявність договорів енергопостачання, які широко використовуються у процесі реалізації господарських правовідносин та допомагають сторонам, що його уклали розв'язувати нагальні питання тут і зараз, в межах передбачених чинним законодавством та відповідним договором.

Проте, наявність війни на території України кардинально вплинула на можливість функціонування енергопостачання у державі. Масштабні руйнування енергетичної інфраструктури, суттєво вплинули на процес здійснення такого постачання, в тому числі і на договірні зобов'язання за договором енергопостачання у сфері господарювання, адже виконання деяких умов договору у відповідних реаліях сьогодення стає все важче, а іноді навіть неможливим.

У зв'язку із чим у статті приділено увагу саме війні, як тій обставині, яка надзвичайно сильно впливає на договірні зобов'язання у сфері енергопостачання. Досліджено наслідки її впливу на можливість і надалі без проблемного здійснення відповідно постачання на договірних відносинах у сфері господарювання. Зокрема, привернуто увагу на доцільність виокремлення форс-мажорних обставин у відповідних договорах.

Також у статті розглянуто особливості, що притаманні такому виду договору, який укладається в процесі реалізації господарських правовідносин, як договір енергопостачання.

Розглянуто основні аспекти законодавчого регулювання вищенаведених договорів.

Ключові слова: *енергопостачання, договір енергопостачання, господарські відносини, війна.*

Summary. *For the development of every country, a reliably regulated and stably functioning energy supply is extremely important, since it directly affects the economic development of states, improvement of the quality of life, social stability, technological development, infrastructure, etc. Industry, agriculture, transport, the introduction of the latest technologies, innovations, water supply, heating, lighting of residential premises, the level of employment, the general state of satisfaction of the population, etc., directly depend on it.*

Taking into account the above, we can draw a brief conclusion that precisely thanks to the well-established energy supply system, which has been working for years all over the world, the world was able to achieve the prosperity and comfort for human existence that we can observe today.

Therefore, an important issue that countries pay attention to is the qualitative legal regulation of energy supply in order to establish its stable availability. Ukraine is not an exception in this matter and also has relevant legislative acts aimed at solving the problems that arise in this field of state development. One of Ukraine's big steps in the sphere of ensuring regulation of energy supply between its subjects is the existence of contractual relations, in particular the existence of energy supply contracts, which are widely used in the process of implementing economic legal relations and help the parties that concluded them to solve urgent issues here and now, in within the limits stipulated by the current legislation and the relevant contract.

However, the existence of a war on the territory of Ukraine drastically affected the possibility of functioning of energy supply in the country. The large-scale destruction of the energy infrastructure significantly affected the process of such supply, including the contractual obligations under the energy supply contract in the field of economy, because the fulfillment of some terms of the contract in the relevant realities of today is becoming increasingly difficult, and sometimes even impossible.

In connection with this, the article focuses on the war itself, as a circumstance that has an extremely strong impact on contractual obligations in the field of energy supply. The consequences of its influence on the possibility of further, problem-free implementation of corresponding supply on contractual relations in the field of economy have been studied. In particular, attention was drawn to the expediency of distinguishing force majeure circumstances in the relevant contracts.

The article also examines the features inherent in this type of contract, which is concluded in the process of implementing economic legal relations, such as an energy supply contract.

The main aspects of the legislative regulation of the above agreements have been considered.

Key words: *energy supply, energy supply contract, economic relations, war.*

Постановка проблеми. Стале функціонування господарських відносин, зокрема у сфері енергозабезпечення є надважливим завданням, оскільки саме енергозабезпечення є тим фактором, що безпосередньо впливає на розвиток України в цілому. Попри це, станом на сьогодні Україна стикнулася з надважливою проблемою глобального масштабу і це війна.

Відтак, ведення воєнних дій, зумовлених агресією російської федерації проти України, поставило надзвичайно багато питань перед правовим середовищем нашої держави щодо можливості подальшого функціонування держави, зокрема виконанням договорів у сфері енергопостачання та особливостями дії таких договорів.

Аналіз останніх досліджень. Відповідне питання досліджувалося рядом науковців, серед яких: Скрипник В. [1], Бохонко І.В. [2], Бучинська А. [3], Машевська Д. [3], Криворучко В.О. [4; 7; 8], Огороднійчук І. А. [8], Островський А.М. [9], Кириленко О.В. [12]., Снежкін Ю.Ф. [12]., Басок Б.І. [12], Базєєв Є.Т [12], Луцюк Д. [14].

Постановка завдання. Метою наукової статті є визначення особливостей функціонування енергозабезпечення на договірних умовах в процесі реалізації господарських відносин з урахування реалій сьогодення, а саме війни на території України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Енергопостачання є процесом забезпечення відповідною енергією не лише, сільське господарство, транспорт чи промисловість, але й інші галузі. Такий процес є громіздким, адже включає у себе виробництво, передачу, розподіл, а також використання різних форм енергії, зокрема електричної енергії, вугілля, нафти, газу та ін.

Здійснення енергопостачання усіх вищенаведених форм енергії потребує надійного правового регулювання, що включатиме не лише законодавче регулювання, але і договірне оформлення відносин, які виникають при реалізації такого процесу.

Відтак, саме договірне оформлення вищенаведеного процесу, зокрема у господарській сфері, зосереджує у собі регуляторну основу кожного конкретного випадку.

Проте, необхідно також зауважити, що плавному функціонуванню енергопостачання в рамках договірних зобов'язань можуть завадити різного роду негативні непередбачувані обставини, одним із яких є настання війни.

Отже, для початку варто звернути увагу на те, як саме енергозабезпечення у різних своїх формах є необхідним для кожної країни світу в тому числі і України, з урахуванням його договірного регулювання у сфері господарювання.

Зокрема енергозабезпечення електричною енергією є надзвичайно важливим чинником розвитку господарської діяльності, адже використання електроенергії розширює можливості для розвитку різних сфер життя у державі, тому потребує правильного договірного забезпечення.

Починаючи з кінця XIX століття використання електричного струму стає важливим елементом розвиненої цивілізації. Однією зі стратегічних галузей української економіки, як і ринкової економіки будь-якої розвиненої країни, є енергетика, а саме правовідносини, пов'язані із забезпеченням електроенергією, що і зумовлює потребу наукових досліджень у цій сфері [1, с. 162].

Нині в електроенергетиці України активно започатковуються ринкові відносини, що зумовлено двома головними причинами. Перша з них пов'язана зі зміною зовнішніх, щодо галузі, умов господарювання. Найважливішими чинниками, які на це вплинули, є: - тісний господарський контакт галузі як постачальника електроенергії з усіма підприємствами, що вступили на шлях ринкових відносин; - обов'язкова участь галузі як споживача на ринках палива, сировини, матеріалів, обладнання; - використання галуззю загального ринку праці; - необхідність виконання загальнодержавних законів, спрямованих на формування ринкових відносин в економіці; - недосконалість фінансово-кредитної системи.

Друга причина пов'язана з необхідністю реформ усередині галузі з метою підвищення ефективності виробництва і передачі електроенергії, їх

рентабельності, створення умов для самостійного налагодження прямих договірних взаємовідносин зі своїми контрагентами [2, с. 34].

Відповідно до п. 5 ч. 1 ст. 92 Конституції України засади організації та експлуатації енергосистем визначаються виключно законами України [3, с. 76].

Відтак, для електроенергії теж передбачено відповідне законодавче регулювання процесу постачання.

Такими є Закони України «Про ринок електричної енергії» від 13.04.2017 та «Про природні монополії» від 20.04.2000, а також відповідні положення Господарського кодексу України (далі – ГК України). Особливістю нормативно-правового регулювання електропостачання є наявність численних підзаконних нормативно-правових актів, у тому числі нормативно-технічних, якими визначається та деталізується порядок отримання та споживання електроенергії [3, с. 76].

Проте, електрична енергія, як і зазначалося раніше є лише одним із видів енергії, яка регламентується законодавцем та забезпечується шляхом укладення договору.

Останнім часом особливої гостроти набуло питання стабільного і безперебійного енергопостачання промисловості, електротранспорту, житлово-комунального господарства і т.д. [4, с. 44].

Відтак, енергетична сфера є актуальною та необхідною для належного існування та функціонування усіх країн, в тому числі і України.

Ось чому договір є одним із надійних засобів регулювання відносин, що виникають при енергопостачанні у зв'язку із чим необхідно більш детально приділити увагу саме договорам енергопостачання.

Відповідно до статті 275 ГК України за договором енергопостачання енергопостачальне підприємство (енергопостачальник) відпускає електричну енергію, пару, гарячу і перегріту воду (далі - енергію) споживачеві (абоненту), який зобов'язаний оплатити прийняту енергію та

дотримуватися передбаченого договором режиму її використання, а також забезпечити безпечну експлуатацію енергетичного обладнання, що ним використовується.

Окремим видом договору енергопостачання є договір постачання електричної енергії споживачу. Особливості постачання електричної енергії споживачам та вимоги до договору постачання електричної енергії споживачу встановлюються Законом України "Про ринок електричної енергії"

Відпуск енергії без оформлення договору енергопостачання не допускається [5].

У той же час Цивільний кодекс України (далі – ЦК України) теж містить положення, що регулюють питання енергопостачання.

Відтак відповідно до статті 714 ЦК України за договором постачання енергетичними та іншими ресурсами через приєднану мережу одна сторона (постачальник) зобов'язується надавати другій стороні (споживачеві, абонентові) енергетичні та інші ресурси, передбачені договором, а споживач (абонент) зобов'язується оплачувати вартість прийнятих ресурсів та дотримуватись передбаченого договором режиму її використання, а також забезпечити безпечну експлуатацію енергетичного та іншого обладнання.

До договору постачання енергетичними та іншими ресурсами через приєднану мережу застосовуються загальні положення про купівлю-продаж, положення про договір поставки, якщо інше не встановлено законом або не впливає із суті відносин сторін.

Законом можуть бути передбачені особливості укладення та виконання договору постачання енергетичними та іншими ресурсами [6].

Зі змісту наведених норм цивільного та господарського права видно, що договором енергопостачання властива низка характерних рис, відсутніх у значної кількості цивільно-правових договорів. До таких належить

необхідність мати приєднану до енергопостачальної організації мережу, обов'язок абонента дотримуватися передбачуваного договором режиму споживання енергії, забезпечувати безпеку експлуатації мереж, що перебувають у його веденні [7, с. 79].

У юридичній літературі переважає точка зору, згідно з якою під дію договору енергопостачання підпадають усі відносини, що складаються під час постачання електричної, теплової енергії, пару, гарячої та перегрітої (підігрітої) води, газу, нафти й нафтопродуктів. У будь-якому разі такі договори розглядаються як однотипні, однак навряд чи можна погодитися з авторами, які стверджують, що правила енергопостачання застосовуються до постачання газом, нафтою й нафтопродуктами. На думку інших авторів, договори з постачання газом, нафтою, нафтопродуктами та інші являють собою різновиди договору енергопостачання [7, с. 80].

Крім цього, для кращого розуміння сутності договору енергопостачання необхідно звернути увагу на те, що саме виступає предметом відповідного договору.

Раніше в юридичній літературі предметом договору енергопостачання зазвичай визнавалася власне енергія як цінність, самостійне економічне благо. На думку Б.М. Сейнароєва: «Предметом договору на постачання електроенергією є електрична енергія, а дії щодо її вироблення та відпуску служать необхідним засобом для виконання енергопостачальною організацією своїх договірних зобов'язань».

Енергія, на відміну від речей, є певною властивістю матерії – здатністю робити корисну роботу, забезпечувати виконання різних технологічних операцій, створювати необхідні умови для підприємницької та будь-якої іншої діяльності [8, с. 184].

Проте варто зазначити, що умови щодо предмету договору є обов'язковими для укладення будь-якого договору [9, с. 123].

Криворучко В. О., Огороднійчук І. А. у своїй науковій статті «Зміст договору енергопостачання» виокремили наступні твердження щодо предмета договору енергопостачання, з точки зору цивільного законодавства зазначаючи наступне: «специфіка предмета договору енергопостачання, що відрізняє його від предмета зобов'язань, які випливають з інших видів договору, полягає в такому:

– По-перше, передача товару споживачеві здійснюється шляхом подачі енергії через приєднану мережу на енергоустановку цього споживача (абонента).

– По-друге, на абонента покладаються додаткові обов'язки у зв'язку з використанням такого товару, як енергія: забезпечити дотримання режиму її споживання, безпеку експлуатації енергетичних мереж, які перебувають у його веденні, і справність використовуваних ним відповідних приладів і обладнання.

– По-третє, енергопостачальна організація наділяється додатковими правами щодо контролю за технічним станом приладів обліку.

– По-четверте, правове регулювання договору енергопостачання не вичерпується нормами, що містяться у Цивільному кодексі [8, с. 185]». Останнє твердження зумовлене тим, що правове регулювання відповідного виду договору передбачене і в інших нормативно-правових актах, в тому числі і у нормах ГК України, про що йшла мова вище.

В той же час відповідно до частини третьої статті 275 ГК України предметом договору енергопостачання є окремі види енергії з найменуванням, передбаченим нормативно-правовим актом.

Сторонами договору є суб'єкти господарської діяльності, пов'язаної з: диспетчерським (оперативно-технологічним) управлінням об'єднаною енергетичною системою України; виробництвом електричної енергії на електростанціях; передачею електричної енергії магістральними та міждержавними електричними мережами; постачанням електричної енергії

місцевими (локальними) електричними мережами; оптовим постачанням електричної енергії [10, с. 349].

Враховуючи положення статті 257 ГК України сторонами договору енергопостачання є з одного боку енергопостачальне підприємство (енергопостачальник), а з іншого споживачі (абоненти).

Варто зазначити, що споживачі електричної енергії мають право на наступне: підключення до електричної мережі у разі виконання правил користування електричною енергією, відшкодування збитків, заподіяних внаслідок порушення їхніх, згідно з законодавством, вибір постачальника електричної енергії, отримання інформації щодо якості електричної енергії, цін, порядку оплати, умов та режимів її споживання, відшкодування витрат, пов'язаних з будівництвом (реконструкцією) ними мереж (споруд) згідно з технічними умовами, виданими підприємствами електроенергетики, у розмірі та у порядку, встановлених КМУ, отримання електричної енергії, якісні характеристики якої визначені державними стандартами [11, с. 107].

Попри це реалії сьогодення дещо змінюють картину з приводу можливості виконання сторонами умов відповідного виду договору, а у свою чергу і забезпечення вищенаведених прав споживачів.

Україна на шляху свого соціально-економічного розвитку неодноразово проходила точки біфуркації, що змінювали сценарії і тренди розвитку країни, — це, наприклад, світова фінансова криза 2007 і 2009 рр., пандемія COVID-19 в 2020—2021 рр. Наразі з'явилася нова жахлива точка біфуркації — у 2022 р [12, с. 3].

І ця точка – це війна, яка безпосередньо вплинула на різного роду договірні відносини, в тому числі і у сфері забезпечення енергопостачання, що здійснюється в процесі реалізації господарських правовідносин.

Саме з настанням 24.02.2023 великі зміни торкнулися як в цілому фізичного існування та функціонування України, так і правового сегменту нашої держави зокрема, адже цього дня у зв'язку із військовою агресією

російської федерації проти України, Президентом України прийнято Указ «Про введення воєнного стану в Україні» № 64/2022, яким введено воєнний стан на всій території України. Одразу після чого Верховною Радою України вищезазначений Указ Президента України затверджено Законом України «Про затвердження Указу Президента України "Про введення воєнного стану в Україні" від 24.02.2022 № 2102-ІХ. А відтак, фактично усі правовідносини сформовані багаторічною роботою української правової спільноти були з одного боку під впливом негативних фізичних наслідків відповідної військової агресії, а з іншого - змін та іноді деяких обмежень застосованих законодавцем. Певний вплив на собі відчули також і господарські договірні відносини, пов'язані із енергозабезпеченням.

Станом на 10 серпня 2022 р. було пошкоджено або зруйновано 300 об'єктів комунальної теплоенергетики, серед яких — 10 потужних ТЕЦ1. На авторському фото (рис. 1) можна бачити, як виглядає розбомблений трансформатор електростанції потужної ТЕЦ одного з обласних центрів України.

Восени РФ перейшла до цілеспрямованого руйнування енергетики України. Внаслідок цього енергетичного тероризму з 10 жовтня по 10 листопада 2022 р. пошкоджено або зруйновано третину об'єктів енергетичної інфраструктури (близько 400 одиниць). У листопаді-грудні 2022 р. ракетні удари по об'єктах енергетики стали ще інтенсивнішими. Загалом станом на 10 лютого 2023 р. енергосистема України пережила 14 масштабних ракетних атак і ще більше бомбардувань дронами. Проте найтяжчі, непоправні втрати — це люди. У звіті ВООЗ2 зазначено, що внаслідок воєнної агресії станом на січень 2023 р. експертами ООН підтверджено 18 657 жертв серед мирного населення (7 110 загиблих і 11 547 поранених). На жаль, це лише задокументовані випадки, а реальне число жертв може бути набагато більшим. 17,7 млн людей в Україні потребували гуманітарної допомоги; 8 млн змушені були переміститися до Європи, а

кілька мільйонів українців стали внутрішньо переміщеними особами, зокрема й через проблеми з теплопостачанням великих міст.

Захоплення військами РФ спочатку Чорнобильської, а потім Запорізької атомних електростанцій створило загрозу не лише для України, а й для всього світу. Такі дії на порушення міжнародного права та основних принципів ядерної безпеки кваліфікуються як ядерний тероризм [12, с. 4-5].

Більше того, органи державної влади теж, враховуючи реалії сьогодення, приймають нормативно-правові акти, якими дозволяють покращити стан енергопостачання в Україні, зокрема наказом Міністерства енергетики України, Фонду державного майна України від 22.02.2023 № 58/342 затверджено Методику визначення шкоди та збитків, завданих об'єктам енергетичної інфраструктури України внаслідок збройної агресії Російської Федерації. У якій регламентовано наступне.

Ця Методика визначає механізм оцінки шкоди та збитків, завданих об'єктам енергетичної інфраструктури України внаслідок втрати, руйнування або пошкодження у зв'язку зі збройною агресією Російської Федерації (далі - збройна агресія).

Механізми оцінки реальних збитків та потреб у відновленні втрачених, знищених та пошкоджених об'єктів енергетичної інфраструктури, що наведені в цій Методиці, розроблено на підставі національних та міжнародних стандартів оцінки, а також керівних принципів Світового банку щодо оцінки збитків та інших матеріалів, що розроблені організаціями, визнаними у світовому співтоваристві.

Ця Методика є обов'язковою для використання під час оцінки збитків, завданих постраждалим внаслідок збройної агресії, у тому числі під час проведення судової експертизи (експертного дослідження), пов'язаної з оцінкою збитків, завданих постраждалим внаслідок збройної агресії [13].

Приділення значної кількості уваги енергопостачанню в період нестабільної ситуації, зумовленої війною в Україні свідчить про значну

стурбованість країни цим питанням. І це не дивно, враховуючи той факт, що збитки пов'язані з воєнними діями можуть бути надто високими, а енергетична інфраструктура надзвичайно важливою для належного функціонування держави. У свою чергу договірні відносини у сфері енергозабезпечення також перебувають у зоні ризику.

Враховуючи вищенаведене, відповідні договірні відносини повинні містити посилення на форс-мажорні обставини, оскільки у випадку наявності нестабільної ситуації з енергопостачанням з причин, що не залежать від сторін договору, ризик невиконання тих чи інших умов договору лише збільшується.

Однак, необхідно розуміти також те, що військова агресія Російської Федерації проти України, попри визнання останньої форс-мажорною обставиною згідно з листом Торгово-промислової палати України від 28.02.2022 № 2024/02.0-7.1 все одно потребує свого доведення у кожному конкретному випадку з метою уникнення ситуацій, де б відповідну обставину використовували у своїх корисливих цілях неблагонадійні сторони договорів енергопостачання.

Порядок засвідчення форс-мажорних обставин (обставин непереборної сили) регулює Закон України «Про торгово-промислові палати в Україні» (далі – Закон про ТПП), а також Регламент засвідчення Торгово-промисловою палатою України та регіональними торгово-промисловими палатами форс-мажорних обставин (обставин непереборної сили) [14, с. 28].

Висновок. Відтак, енергопостачання є надзвичайно важливим фактором розвитку суспільства, за допомогою якого здійснюється забезпечення сталого функціонування усіх різногалузевих процесів, в тому числі процесів, пов'язаних із господарською діяльністю. Проте необхідно також розуміти той факт, що в період війни енергопостачання стає тим

фактором, що може піддатися нищівній ворожій атаці і, що в реаліях сьогодення вже неодноразово спостерігається.

Договірні відносини, які породжуються з метою врегулювання енергопостачання в Україні в сфері господарювання також піддаються негативному впливу війни, адже вони стають уразливими зі сторони можливості виконання їх зобов'язань. Попри це, правова система України залишається гнучкою та лояльною, дозволяючи, зокрема сторонам договору енергопостачання, передбачати в останньому наявність війни як форс-мажорної обставини, яка не дозволила належним чином виконати наявні умови відповідного договору. В той же час, учасникам таких договірних відносин потрібно пам'ятати, що використовувати в неналежних цілях війну як форс-мажорну обставину, маскуючи тим самим свою недбалість, небажання належним чином виконувати умови договору або невиконання їх взагалі є недопустимим. У зв'язку із чим сторони договору в кожному конкретному випадку повинні доводити вплив війни на порушення виконання належним чином умов укладеного договору енергопостачання.

Попри це, війна є тією обставиною, наслідки якої надзвичайно важко передбачити та тримати під хоч якимось контролем, а відтак пошук доказової бази з приводу неможливості виконання договірних зобов'язань іноді може викликати певні труднощі, адже через насичені воєнні дії на тій чи іншій території збільшуватиметься ланцюг дій для запуску процедури звільнення від відповідальності за вищенаведеною форс-мажорною обставиною або ж доведення буде вкрай важким чи практично неможливим. В такому випадку необхідно розглянути питання щодо можливості звільнення сторін договору від процедури доведення форс-мажорної обставини, яка вплинула на стабільне виконання умов договору з урахуванням неможливості їх доведення.

Література

1. Скрипник В. Електроенергія в системі об'єктів цивільних прав. Публічне право. 2019. № 4(36). С. 163-169. URL: <http://surl.li/ikjfw> (дата звернення: 24.06.2023).
2. Бохонко І.В. Особливості формування ринку електроенергії України на конкурентних засадах. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2015. Вип. 3. С. 33-37. URL: <http://surl.li/ikjur> (дата звернення: 24.06.2023).
3. Бучинська А., Машевська Д. Оперативно-господарські санкції у сфері електропостачання. Підприємництво, господарство і право. 2018. № 6. С. 76-81. URL: <http://surl.li/ikkzc> (дата звернення: 24.06.2023).
4. Криворучко В.О. Укладання, зміна і розірвання договору енергопостачання. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція. 2015. № 18. Том 2. С. 44-47. URL: <http://surl.li/ikkrc> (дата звернення: 24.06.2023).
5. Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV. База даних «Законодавство України» ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text> (дата звернення: 21.05.2023).
6. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV. База даних «Законодавство України» ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 21.05.2023).
7. Криворучко В. Особливості договорів енергопостачання та їх місце в системі договорів. Національний юридичний журнал: теорія і практика. 2015. URL: <http://surl.li/ikxut> (дата звернення: 21.06.2023).
8. Криворучко В.О., Огороднійчук І. А. Зміст договору енергопостачання. Право і суспільство. 2020. № 2. С. 182-888. URL: <http://surl.li/ilbfs> (дата звернення: 25.06.2023).

9. Островський А.М. Генеза цивільно-правового регулювання договору постачання енергетичних ресурсів через приєднану мережу. Юридичний науковий електронний журнал. 2023. № 1. С. 122-125. URL: http://lsej.org.ua/1_2023/27.pdf (дата звернення: 25.06.2023).
10. Господарське право України : навчальний посібник / за ред. Несиної С.В. Київ : Центр учбової літератури, 2012. 564 с. URL: <http://surl.li/ikucz> (дата звернення: 25.06.2023).
11. Господарське право : навчально-методичний посібник: для курсантів та слухачів / В.О. Кучер, В.М. Парасюк. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ. 2012. 192 с. URL: <http://surl.li/ilkvj> (дата звернення: 25.06.2023).
12. Кириленко О.В., Снежкін Ю.Ф., Басок Б.І., Базєєв Є.Т. Енергетика, наука та інженерія: сучасний стан і виклики розвитку. Вісн. НАН України. 2023. № 4. С. 3-20. URL: <http://surl.li/inzvh> (дата звернення: 28.06.2023).
13. Методика визначення шкоди та збитків, завданих об'єктам енергетичної інфраструктури України внаслідок збройної агресії Російської Федерації : Наказ Міністерства енергетики України, Фонд державного майна України від 22.05.2023 № 57/342. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0708-23#n15> (дата звернення: 28.06.2023).
14. Луцюк Д. Воєнний стан як форс-мажорна обставина. URL: <http://surl.li/hhkui> (дата звернення: 25.05.2023).

References

1. Skrypnyk V. Elektroenerhiia v systemi obiektiv tsyvilnykh prav. Publichne pravo. 2019. № 4(36). S. 163-169. URL: <http://surl.li/ikjfw> (access date: 24.06.2023).

2. Bokhonko I.V. Osoblyvosti formuvannia rynku elektroenerhii Ukrainy na konkurentnykh zasadakh. Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. 2015. Vyp. 3. S. 33-37. URL: <http://surl.li/ikjur> (access date: 24.06.2023).
3. Buchynska A., Mashevskaya D. Operatyvno-hospodarski sanktsii u sferi elektropostachannia. Pidpriemnytstvo, hospodarstvo i pravo. 2018. № 6. S. 76-81. URL: <http://surl.li/ikkzc> (access date: 24.06.2023).
4. Kryvoruchko V.O. Ukladannia, zmina i rozirvannia dohovoru enerhopostachannia. Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Ser.: Yurysprudentsiia. 2015. № 18. Tom 2. S. 44-47. URL: <http://surl.li/ikkpc> (access date: 24.06.2023).
5. Hospodarskyi kodeks Ukrainy vid 16.01.2003 № 436-IV. Baza danykh «Zakonodavstvo Ukrainy» VR Ukrainy. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text> (access date: 21.05.2023).
6. Tsyvilnyi kodeks Ukrainy vid 16.01.2003 № 435-IV. Baza danykh «Zakonodavstvo Ukrainy» VR Ukrainy. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (access date: 21.05.2023).
7. Kryvoruchko V. Osoblyvosti dohovoriv enerhopostachannia ta yikh mistse v systemi dohovoriv. Natsionalnyi yurydychnyi zhurnal: teoriia i praktyka. 2015. URL: <http://surl.li/ikxyt> (access date: 21.06.2023).
8. Kryvoruchko V.O., Ohorodniichuk I. A. Zmist dohovoru enerhopostachannia. Pravo i suspilstvo. 2020. № 2. S. 182-888. URL: <http://surl.li/ilbfs> (access date: 25.06.2023).
9. Ostrovskiy A.M. Heneza tsyvilno-pravovoho rehuliuвання dohovoru postachannia enerhetychnykh resursiv cherez pryednanu merezhu. Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal. 2023. № 1. S. 122-125. URL: http://lsej.org.ua/1_2023/27.pdf (access date: 25.06.2023).

10. *Hospodarske pravo Ukrainy : navchalnyi posibnyk / za red. Nesynovoi S.V.* Kyiv : Tsentr uchbovoi literatury, 2012. 564 s. URL: <http://surl.li/ikyecz> (access date: 25.06.2023).
11. *Hospodarske pravo : navchalno-metodychnyi posibnyk: dlia kursantiv ta slukhachiv / V.O. Kucher, V.M. Parasiuk.* Lviv : Lvivskyi derzhavnyi universytet vnutrishnikh sprav. 2012. 192 s. URL: <http://surl.li/ilkvj> (access date: 25.06.2023).
12. Kyrylenko O.V., Sniezhkin Yu.F., Basok B.I., Bazieieiev Ye.T. Enerhetyka, nauka ta inzheneriia: suchasnyi stan i vyklyky rozvytku. *Visn. NAN Ukrainy.* 2023. № 4. S. 3-20. URL: <http://surl.li/inzvh> (access date: 28.06.2023).
13. *Metodyka vyznachennia shkody ta zbytkiv, zavdanykh obiekтам enerhetychnoi infrastruktury Ukrainy vnaslidok zbroinoi ahresii Rosiiskoi Federatsii : Nakaz Ministerstva enerhetyky Ukrainy, Fond derzhavnoho maina Ukrainy vid 22.05.2023 № 57/342.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0708-23#n15> (access date: 28.06.2023).
14. Lutsiuk D. *Voiennyi stan yak fors-mazhorna obstavyna.* URL: <http://surl.li/hhkui> (access date: 25.05.2023).